

A. Kaigorodtsev, I. Bordiyanu, E.Madiyarova

**PERSPECTIVE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT SMALL
AND MEDIUM BUSINESSES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

Annotation

The article discusses the state and promising directions of development of small and medium-sized businesses in the Republic of Kazakhstan. The prerequisites for the development of small and medium-sized businesses in Kazakhstan are defined. The analysis of the dynamics of the main indicators of small and medium-sized businesses is carried out. The irrationality of the branch structure of small and medium-sized businesses is revealed. As a result of the systematic work of the country's leadership to improve the business climate and develop entrepreneurship, Kazakhstan's position in the Doing Business rating has improved. The analysis of the program «Business Roadmap 2020», implemented in Kazakhstan in order to promote the development of entrepreneurship. This Program provides state support to small and medium-sized businesses in the following areas: support for new business initiatives; industry support for entrepreneurs; reduction of currency risks; non-financial measures. The drawback of the «business Roadmap 2020» Program itself and its implementation practices can be attributed to the limited number of trained entrepreneurs and the low level of consumer support for domestic manufacturers. As a result of the analysis of the current state of small and medium-sized businesses, the following promising areas of its development were identified: increasing competence; increasing the share of Kazakhstani content in procurement; cooperation in the field of small business; dialogue between the state and the business community.

DOI 10.52260/2304-7216.2020.3(40).3

ЭОЖ 334.012.23

FTAMP 06.81.12

А.Е. Әдебиетова*, *PhD докторанты*¹

Г.Т. Лесбаева, *э.ғ.д., профессор*¹

Г.Н. Накипова, *э.ғ.д., профессор*²

*Қазақ экономика, қаржы және
халықаралық сауда университеті*¹

*Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан
Қазтұтынуодағы Қарағанды
экономикалық университеті*²

*Қарағанды қ., Қазақстан
e-mail: fortune_teacher@mail.ru*

* - негізгі автор (хаг-хабарларға арналған автор)

**ӘЛЕУМЕТТІК КӘСІПКЕРЛІКТІ ДАМУДАҒЫ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕ
ЖӘНЕ ОНЫ ҚАЗАҚСТАНДА ҚОЛДАНУ МҮМКІНДІГІ**

Мақалада шетелде әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту тәжірибесі және оны біздің елде қолдану мүмкіндіктері талданып өтті. Дағдарыс жағдайында барлық қолда бар ресурстарды жұмылдыру қажеттілігі артып, кәсіпкерлік әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықтың негізгі көздерінің біріне айналуға. Сондықтан мақалада әлемдік экономикада әлеуметтік кәсіпкерлік

тұжырымдамасын қалыптастыру мен іске асырудың теориялық және қолданбалы аспектілері артуы айтылып өтілді. Сонымен қатар әлеуметтік кәсіпкерліктің негізгі ерекшеліктері көрсетілді. Сол себепті шетелдік тәжірибені жалпылау көзі негізінде әлеуметтік кәсіпкерлікті жүзеге асырудағы оны ұйымдастырудың жетекші формалары анықталды. Атап айтқанда, коммерциялық емес үкіметтік емес ұйымдар, әлеуметтік миссиясы бар бизнес, әлеуметтік кооперативтер, сондай-ақ заманауи дамудың басым бағыттары мен негізгі бағыттары қарастырылды. Дүниежүзі елдеріндегі әлеуметтік кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдаудың негізі және ерекшеліктері зерттелген. Мақала авторлары алынған ақпарат негізінде Қазақстандағы әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту туралы тұжырымдар жасады және оның ішінде қолдаудың тиімді шаралары бойынша тұжырымдама анықталды. Жинақталған мәліметтер бойынша, мақала авторлары шетелдік озық тәжірибелерді ескере және қолдана отырып, Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту бойынша өздерінің ұсыныстарын ұсынды. Мақала жазылу барысында кәсіпкерлік және менеджмент зерттеу саласындағы ғылыми журналдар мен мақалалардың әр түрлі дерекқорларымен жұмыс жүргізілді.

Кілт сөздер: әлеуметтік кәсіпкерлік, әлеуметтік кәсіпорындар, қайырымдылық, коммерциялық емес үкіметтік емес ұйымдар, мемлекеттік қолдау, әлеуметтік миссиямен бизнес, әлеуметтік кооперативтер, қоғамдық даму, кәсіпкерлікті дамыту, шетелдік тәжірибе.

Ключевые слова: социальное предпринимательство, социальные предприятия, благотворительность, некоммерческие неправительственные организации, государственная поддержка, бизнес с социальной миссией, социальные кооперативы, социальное развитие, развитие бизнеса, зарубежный опыт.

Keywords: social entrepreneurship, social enterprises, charity, non-profit non-governmental organizations, government support, business with a social mission, social cooperatives, social development, business development, foreign experience.

Кіріспе. Мақаланы зерттеудің негізгі мақсаты – Қазақстанда және халықаралық тәжірибеде әлеуметтік кәсіпкерліктің түсінігі мен мәнін сипаттау, сонымен қатар бұл түсінік белгілерін кешенді бағалау. Қарастырылып отырған мақала міндеті – әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытудағы шетелдік тәжірибе мысалында елімізде айқындау мүмкіндіктерін анықтау.

Мақала өзектілігі әлеуметтік кәсіпкерліктің дүниежүзінде теориялық толығымен зерттелмеуі және Қазақстан практикасында қолданылмалуы болып табылады. Ғылыми мақаланы зерттеу барысында әлеуметтік кәсіпкерліктің дамуына әсер ететін факторларын зерделеуге арналған жалпы ғылыми және абстрактілі логикалық әдістер қолданылды.

Қазіргі таңда әлеуметтік кәсіпкерліктің анықтамасына әртүрлі көзқарастар беріліп, шетелде әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдаудың озық тәжірибелері сипатталып және

дамыту тәжірибесі қарастырылды. Әлеуметтік кәсіпкерліктің дамуы мәдениет, денсаулық сақтау, білім беру және халықтың басқа да әлеуметтік қажеттіліктеріне қатысты экономика қызметінің көптеген салаларына әсер етеді. Мақсаты пайда табу емес, халықтың әл-ауқатын арттыру болып табылатын әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытудың орны әлемдік тәжірибеде жоғары өзектілігін көрсетеді [1]. «Әлеуметтік кәсіпкерлік» термині тек зерттеу ортасында ғана емес, сонымен бірге мемлекеттік саясатты жасаушылар арасында да танымал болып келеді. Бұқаралық ақпарат құралдарында кеңінен таратылуда. Бұл тұжырымдаманың мәні туралы әлі біртұтас идея жоқ, оның анықтамасы бекітілмеген, әлеуметтік немесе кәсіпкерлік қызметті жіктеу үшін критерийлер әзірленбеген.

Сонымен, әлеуметтік кәсіпкерлік және әлеуметтік кәсіпкерлер қатарына филантроптар, қоғамдық белсенділер, қоғамдық

ұйымдар, қоршаған органы қорғаумен айналысатын қоғамдық ұйымдар, басқа әлеуметтік бағыттағы ұйымдар, жеке әлеуметтік мәселелерді шешетін коммерциялық емес және коммерциялық ұйымдар кіреді.

Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытудың мүмкін бағыттары мен оны қолдау қажеттілігі туралы әлі нақты түсінік қалыптасқан жоқ. Кейбір зерттеушілер әлеуметтік мәселелерді шешуге бағытталған әлеуметтік кәсіпкерлік және кәсіпкерлік емес бастамалармен бөліседі. Мұның бәрі әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту және қолдау бойынша мемлекеттік саясатты жасауды қиындатады.

Бұл жұмыстың мақсаты әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытудағы халықаралық тәжірибені зерделеу және оны Қазақстанда қолдану мүмкіндігін талдау болып табылады.

Әдебиеттік шолу. Әлеуметтік кәсіпкерлік бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстары 70-ші жылдардан бастап пайда бола бастады, сонымен қатар мемлекеттік саясаттың мақсатына айналды. Тақырыпқа қатысты мәселелерді шетелдік ғалымдар Г. Диз (G. Dees) [2], Ф.М. Сантос (F.M. Santos) [3], Дж.С. Морт (G.S. Mort), Дж. Виравардена (J. Weerwardena)[4], А.М. Передо (A.M. Peredo), М. МакЛин (M. MacLean) [5] зерттеді.

Жақын ТМД мемлекеттеріндегі зерттеулерге келсек, Московская [7], Изотова, Зверева [8], Мухин [9], Захарченко [10], Егорова, Есипова [11] сияқты ғалымдарды атап өтуге болады.

Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы библиография өте аз, сипаттамалық және шолу сипатындағы мақалалар мен еңбектер басым, ал қазақстандық деректер бойынша эмпирикалық зерттеулер жеткіліксіз. Соңғы уақытта қазақстандық ғалымдардың зерттеулеріндегі ғылыми жұмыстар едәуір жанданды.

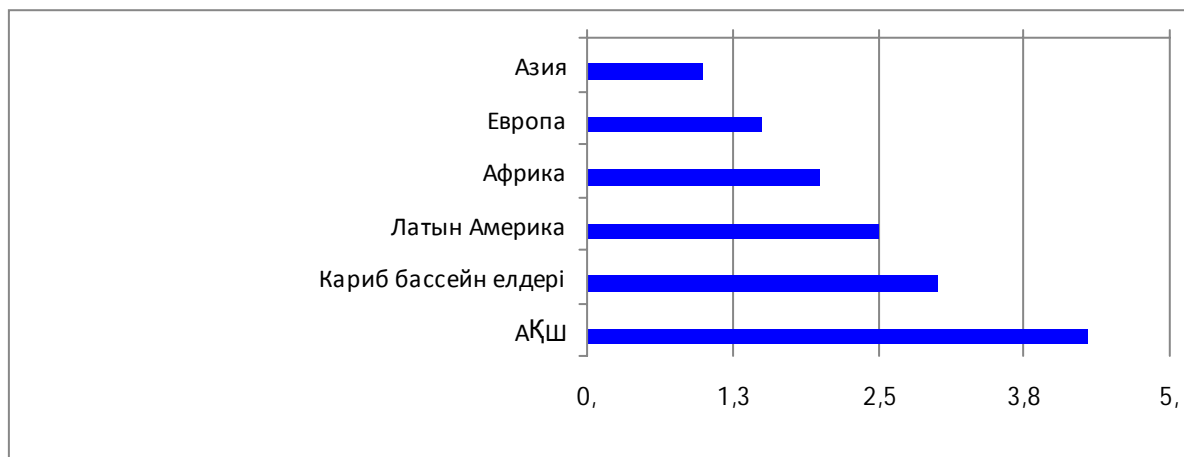
Негізгі бөлім. Қазіргі уақытта шетелде әлеуметтік кәсіпкерлік саласында әр түрлі нысандарда жұмыс жасайтын көптеген фирмалар мен ұйымдар бар.

Әлеуметтік кәсіпкерлікті ерекшелейтін бірнеше оң жақтарын көрсетуге болады. Ең басты ерекшелігі – әлеуметтік кәсіпкерліктегі тұрақтылық және оның модельдерінің орнықтылығы. Тағы бір оң жақтарының бірі әлеуметтік кәсіпкерлік бизнес пен мемлекеттік сектордың үздіктерін жинақтайды. Бір жағынан, бұл жеке сектордың кәсіпкерлік рухын және мәселелерді шешуге арналған экономикалық нарықтардың күшін бейнелейді. Екінші жағынан, ол дұрыс жұмыс істемейтін нарықтардағы жағдайды жақсартуға тырысады және қоғам мүдделерін жеке мүдделерден жоғары қояды. Сондықтан ол әлеуметтік және экологиялық мәселелерді шешуде тек коммерциялық немесе тек қана үкіметтік тәсілге лайықты балама ретінде қызмет етеді.

«Әлеуметтік бизнес» коммерциялық бизнестің әлеуметтік маңызы бар іс-шараларға қатысуын білдіреді. Нарықтық кірісі кемінде 50% болатын жеке немесе аралас ресурстарды пайдаланады және сәйкесінше бір мезгілде коммерциялық және коммерциялық емес қызметті жүзеге асырады. Бұл типті ең аз ұйымдар ұсынады. Мысалы, Rosoco (еріктілер ұйымы), Ашока (әлеуметтік кәсіпкерлердің дүниежүзілік ұйымы), сонымен қатар Oksigen зертханасы (әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы зерттеу және коучинг). Бұл түрге ішінара Бангладештік Graameen Bank кіреді, оның құрамында пайданың бір бөлігі инвестициялық кірісті алуға пайдаланылады, бұл айтарлықтай қаражат жинауға көмектеседі [12].

Бүгінгі таңда әр түрлі елдердегі әлеуметтік кәсіпкерліктің дамуының объективті бағалары 2009 ж. жүргізілген Ғаламдық кәсіпкерліктің мониторингі аясында алынды және оның барысында әлеуметтік кәсіпкерлік қызмет туралы мәліметтер қолданылды.

Әлемнің аймағына байланысты әлеуметтік кәсіпкерлік белсенділік деңгейлері 1-суретте көрсетілді.

Сурет 1. Әлемдегі әлеуметтік кәсіпкерлік белсенділік деңгейлері *

* [15] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған

1-суретте көрсетілгендей, АҚШ барлық өңірлер арасында әлеуметтік кәсіпкерлік белсенділіктің ең жоғары деңгейіне ие, одан кейінгі үш дамушы аймақ – Кариб елдері, Латын Америкасы және Африка, олар Батыс және Шығыс Еуропа елдеріндегі елдің әлеуметтік кәсіпкерлерінің белсенділігі деңгейінен орташа. Әлеуметтік кәсіпкерлердің белсенділігінің ең төмен деңгейі Таяу Шығыс және Солтүстік Африка елдерінде және Азия аймақтарына тиесілі.

Соңғы 20 жыл ішінде Америка Құрама Штаттарында әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы көптеген әлеуметтік мәселелерді шешуге мамандандырылған ұйымдар санының өсуі байқалады. Мысалы, Teach For America құрылғаннан бері 17000 американдықты оқытып шығарды, әсіресе ауылдық жерлерде. Солтүстік Каролинада дәрі-дәрмекпен емдеу қызметтерін ұсынатын TROSA бағдарламасы аясында қалпына келтірілген адамдарды жалдайтын бірнеше ерекше ұйымдарды (TROSA Moving, TROSA көгалдарға күтім жасау, TROSA жиһаздары мен жақтаулар дүкені) құрды. Қазіргі уақытта шетелде әлеуметтік кәсіпкерлік саласында оның әр түрлі нысандарында жұмыс жасайтын көптеген фирмалар мен ұйымдар бар. «Әлеуметтік бизнес» коммерциялық бизнестің

әлеуметтік мәні бар іс-шараларға қатысуын білдіреді, нарықтық кірісі кемінде 50% болатын жеке немесе аралас ресурстарды пайдаланады және сәйкесінше коммерциялық немесе коммерциялық емес қызметті бір уақытта жүзеге асырады.

Бұл тип IESE бизнес мектебінің шеңберіндегі «Әлеуметтік кәсіпорындардың модельдерін халықаралық салыстырмалы зерттеу», «белгілі бір әлеуметтік проблемаларды жоюға бағытталған жеке әлеуметтік кәсіпкерлердің жобасы» және «коммерциялық кәсіпорындар – салааралық серіктестіктің әлеуметтік практикасы» шеңберіндегі «әлеуметтік кәсіпорынға» сәйкес келеді немесе экономиканы дамыту үшін құрлықаралық желі аясында бірлескен бақылауы бар әлеуметтік кәсіпорын. Бұл типті ең аз ұйымдар ұсынады – мысалы, Poseco (еріктілер ұйымы), Ашока (әлеуметтік кәсіпкерлердің дүниежүзілік ұйымы), сондай-ақ Oxigen Lab (әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы зерттеу және коучинг). Бұл түрдің бір бөлігі – Бангладештегі Grameen Bank, онда пайданың бір бөлігі қомақты қаражат жинауға көмектесетін инвестициялық кіріс алуға жұмсалады. АҚШ-тағы әлеуметтік экономика мен әлеуметтік кәсіпкерліктің жағдайы соңғы санақта көрсетілген [16].

Құрама Штаттардағы әлеуметтік кәсіпорындардағы жұмысшылар санының мәні Еуропадағы әлеуметтік экономика қызметкерлеріне қарағанда әлдеқайда төмен. Америка Құрама Штаттарында санақ жүргізілген кәсіпорындардың кірісі 300 млн-нан асады және 28 штатта 14000 адам жұмыс істейді деп есептеледі. Әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытудың халықаралық тәжірибесін талдау бұл құбылыс әлемде кеңінен таралғанын көрсетеді, алайда оның анық еместігіне және көптеген тәсілдердің болуына байланысты статистикалық талдау қиынға соғады.

Әлеуметтік кәсіпкерлік туралы мәліметтер (компанияның құрылғанынан кейін 42 ай) GEM есептерінде ұсынылған, онда ұйымды жіктеудің келесі принциптері бар: коммерциялық емес ұйымдар (1), коммерциялық емес әлеуметтік кәсіпорын (2), гибриді әлеуметтік кәсіпорын (3) және экономикалық гибриді әлеуметтік кәсіпорын (4), сонымен қатар коммерциялық фирмалар массасынан әлеуметтік (5) немесе экологиялық мақсаттағы жеке коммерциялық кәсіпорындар (6). Бұл біздің түсінігімізде әлеуметтік кәсіпкерлікті құрайтын 3, 4, 6 топтар, дегенмен әлеуметтік кәсіпкерлікті талдау кезінде GEM 5-тен басқа барлық топтарды ескереді (таза коммерциялық фирмалар). Әлеуметтік кәсіпорындардың модельдерін халықаралық салыстырмалы зерттеу кеңейтілген анықтама береді, бұл бір мезгілде коммерциялық және коммерциялық емес қызметті жүзеге асыруды және кірістер құрылымында меншікті кірістердің кемінде 50%-ның болуын білдіреді. Бұл әлемдегі әлеуметтік кәсіпкерлікті статистикалық зерттеудің тенденцияларын және оны «әлеуметтік экономика» ретінде түсіндіруді тұтастай көрсетеді. Есептерге сәйкес, жұмыспен қамту және ЕО ЖІӨ-де әлеуметтік экономиканың үлесі кем дегенде 10% құрайды және өсуді жалғастыруда. АҚШ-та әлеуметтік кәсіпкерлік кеңеюде. GEM бағалауы бойынша бұл сала Америка Құрама Штаттарында анағұрлым дамыған (кәсіпкерлік

белсенділіктің шамамен 4% әлеуметтік кәсіпкерлік саласында шоғырланған), Таяу Шығыс және Солтүстік Африка елдері мен Азия аймақтарында аз байқалады. Әлеуметтік кәсіпкерлік секторының көп бөлігі ҰЕҰ басымдық ететін Батыс Еуропа мен АҚШ-ты қоспағанда, гибриді әлеуметтік кәсіпорындардан тұрады. Статистикалық деректерді талдау әлеуметтік кәсіпорындардың белсенділік деңгейінің барлық қаралып жатқан елдер мен аймақтардағы коммерциялық кәсіпорындардың деңгейіне қарағанда төмен екендігін көрсетеді, бұл жеке меншік және «үшінші сектор» арасындағы саланың аралық жағдайын көрсетеді. Алайда елде, аймақта кәсіпкерлік белсенділік деңгейі неғұрлым жоғары болса, әлеуметтік кәсіпкерлік белсенділік деңгейі соғұрлым жоғары болады. Әлеуметтік кәсіпкерліктің салалық таралуы әлеуметтік маңызды салаларға (әлеуметтік қамсыздандыру, спорт және демалыс, қаржы және сақтандыру, мәдениет пен көзілдірік, білім беру, сондай-ақ денсаулық сақтау, тамақ, қоршаған ортаны қорғау және жаңартылатын энергия) бағытталған. Әлеуметтік кәсіпкерлік бюджет қаражатын тартпай-ақ әлеуметтік маңызды мәселелерді шешуге мүмкіндік береді, сондықтан ол белсенді мемлекеттік қолдау объектісі болып табылады. Әлеуметтік кәсіпкерлік саласын дамыту бойынша шаралар кешені қабылданып отыр.

Әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау шаралары, біріншіден, әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы көптеген ұйымдарды қамтитын шағын және орта кәсіпкерлікті қолдаудың жалпы қағидаттарын қолдану; екіншіден, инновациялық бастамаларды қолдау қағидаттарын қолдану, өйткені әлеуметтік кәсіпкерлік көп жағдайда әлеуметтік мәселелерді шешуге стандартты емес тәсілді қолдануды көздейді. Әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау бағыттары оның ерекшеліктерімен анықталады – коммерциялық және коммерциялық емес секторлар арасындағы аралық пози-

ция, жоғары тәуекелдер, қоғам үшін жоғары құндылық, өлшеу нәтижелерінің күрделілігі және стандарттардың анық еместігі [13].

Қазақстандағы әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту үшін ең жақсы шетелдік тәжірибені қолдану бойынша ұсыныстарды әзірлеу үшін, біріншіден, әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау қажеттілігін анықтау қажет, екіншіден, бұл құбылыстың түсінігін нақтылау және ақырында, оң нәтиже бере алатын қолдаудың ең сәтті шараларын таңдау қажет.

Әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту Қазақстанның стратегиялық басымдықтарына толығымен сәйкес келеді. Сонымен қатар әлеуметтік кәсіпкерлік кейбір әлеуметтік мәселелерді мемлекеттің аз қатысуымен және айтарлықтай бюджет қаражатын жұмсамай-ақ шешуге мүмкіндік береді.

Әлеуметтік кәсіпкерлік субъектілерін анықтау кезінде өзін әлеуметтік жауапты кәсіпорындар және гранттар арқылы жұмыс істейтін таза КЕҰ ретінде көрсететін таза коммерциялық фирмаларды алып тастау керек.

Халықаралық тәжірибені талдау негізінде әлеуметтік кәсіпкерліктің келесі өлшемдері орынды болып көрінеді:

– негізгі қызмет әлеуметтік мәселелерді шешуге және әлеуметтік маңызды мақсаттарға қол жеткізуге ықпал етеді;

– кәсіпорын өзін-өзі қамтамасыз етеді және өзінің негізгі қызметінен пайда таба алады;

– пайда негізгі кәсіпорынның негізгі бөлігі ретінде кәсіпорынның негізгі мақсатына жұмсалады.

Жұмыспен қамтуды кәсіпкерліктің әлеуметтік кәсіпкерлікке қатысы бар азаматтардың санаттарын анықтау Қазақстанда алғашқы екі міндеттіге қосымша белгі ретінде мүмкін болып көрінуі мүмкін және кәсіподақтар мен әлеуметтік қорғау органдарының қатысуымен құрылуы керек, олар абсолютті түрде емес, кәсіпорынның жұмыскерлер санына пайыздық үлесте сәйкес келеді. Қазақстанда қолданылуы негізделген әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдаудың

мүмкін болатын шараларына келетін болсақ, шетелде қолданылатын ең жақсы тәжірибені Қазақстанда таратқан жөн. Әлеуметтік кәсіпкерлерге қолданылатын қолдау шаралары осы құбылыстың ерекшеліктерімен анықталады.

Біріншіден, ШОБ секторын қолдаудың барлық негізгі шаралары оларға толықтай қолданылады: қаржылық қолжетімділікті қамтамасыз ету мақсатында қаржы нарықтарының тиімділігін арттыру, қызметті кеңейтуге көмектесу, қызметкерлерді қолдау және тәлімгерлік.

Бұдан басқа, қолдаудың нақты бағыттары бар: өнімділікті өлшеу құралдарын нақтылау және стандарттау, Интернет платформаларын дамытуға көмектесу, бірлескен экономика үшін жаңа құралдар және т.б. Халықаралық тәжірибені талдауға сүйене отырып, кейбір бағыттарды Қазақстанда іске асыруды қолдау шараларын ұсынуға болады. Бұл жағдайда әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы саясатты іске асырудың бастапқы нүктесі жеке сектордағы және инновациялық саладағы кәсіпкерлікті қолдау тетіктері ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдаудың нақты тәжірибесі бола алады [14].

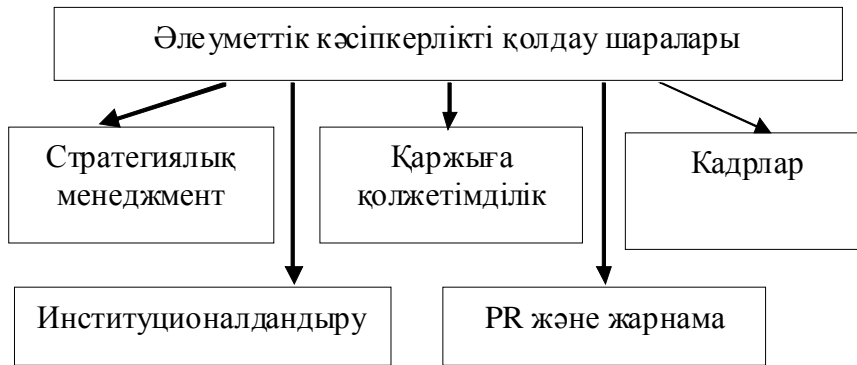
1. Шағын және орта бизнесті қолдауға бағытталған шаралар, өйткені саладағы көптеген кәсіпорындар онша үлкен емес: қаржыға қолжетімділікті арттыру, кәсіпкерлерді оқыту және институционалдық кедергілерді жою.

2. Инновациялық кәсіпкерлікті қолдауға бағытталған шаралар, өйткені әлеуметтік мәселелерді шешу барысында пайда табу үшін көбіне инновациялық идея қажет, оның негізінде бизнес құрылады: инновациялық бастаушыларды қолдау, инновация саласындағы мемлекеттік-жеке серіктестік, кәсіпкерлік қызметтің тиімділігін арттыруды ынталандыру және табысты кеңейту тәжірибесі.

Қазіргі уақытта аталған шаралар топтары Қазақстанда қолданылуда, олар бойын-

ша белгілі бір келісімге қол жеткізілді және қажетті стратегиялық құжаттар қабылданды. Әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау шаралары даулы болып отыр.

3. Әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау шаралары бойынша авторлар келесідей тұжырымдама жасады. Тұжырымдама келесі суретте көрсетілген.

Сурет 2. Әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау шаралары *

*Авторлармен құрастырылған

2-суретте қарастырып өтетін болсақ, әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау шаралары:

1) стратегиялық менеджмент:

- әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы стандарттарды, оның ішінде кәсіпорындардың тиімділігін бағалау стандарттарын және қаржыландыруға өтініш беру стандарттарын, есептілік талаптарын әзірлеу;
- әлеуметтік кәсіпкерліктің нақты критерийлерін енгізуден бастап статистикалық нысандарды нақтылауға дейін статистикалық есепке алуды ұйымдастыру;

2) институционалдандыру:

- аймақтық деңгейде әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдаудың арнайы институттарын құру: қорлар, корпорациялар, қауымдастықтар;
- әлеуметтік кәсіпкерлікті институционалдандыру: жаңа ұйымдастырушылық нысандарды, салық салудың жаңа қағидаларын заңнамалық ресімдеу, соның ішінде қайырымдылықты ынталандыру үшін салық шегеру механизмін жетілдіру;
- әлеуметтік кәсіпкерлікпен (оқыту, әлеуметтік қызметтер және т.б.) байланысты қызметті сертификаттауға және лицензиялауға

байланысты институционалдық кедергілерді жою, атап айтқанда, қызметтің әр түрлі түрлеріне қос лицензияны жою;

- әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы стандарттарды, оның ішінде кәсіпорындардың тиімділігін бағалау стандарттарын және қаржыландыруға өтініш беру стандарттарын, есептілік талаптарын әзірлеу;

3) қаржыға қолжетімділік:

- қолда бар қаржы көздері туралы ақпаратты интеграциялайтын, сандық технологияларға қолжетімділікті кеңейтетін ақпараттық жүйелерді құру, мысалы, әлеуметтік кәсіпкерлік туралы ақпаратпен ШОК тізілімін аяқтау;

- бірлескен қаржыландыру моделін қоса алғанда, жаңа қаржы құралдарын құру (ірі ұйымдардың өзара инвестициялары);

- әлеуметтік кәсіпкерлік саласындағы бастамаларды қолдау үшін мамандандырылған қаржылық делдалдар – қорлар мен корпорациялар құру, ШОБ үшін жеке бағдарлама ұйымдастыруға болады;

- несиелер бойынша, үйді жалға беру, коммуналдық төлемдерді төлеу, мемлекет-

тік сатып алуларға жеңілдетілген қолжетімділік беру;

4) PR және жарнама:

– әлеуметтік кәсіпкерлік туралы білімді тарату, бұқаралық ақпарат құралдары, әлеуметтік желілер арқылы танымал ету, әлеуметтік кәсіпкерліктің артықшылықтарын насихаттау, еріктілерді тарту;

– мемлекетаралық деңгейде жаһандық платформалар мен бағдарламаларды іске қосу, әлеуметтік кәсіпкерлік желілерді, кәсіпкерлік қауымдастықтарды дамыту (RIPESS, Еуропаның әлеуметтік экономикасы және т.б. мысалында);

– қолдау саясатын әзірлеуге кәсіпкерлер мен ғылыми ұйымдардың өкілдерін тарту.

Кадрлар:

1) бағалаушыларды әлеуметтік жобаларға оқыту, нәтижелерді өлшеу көрсеткіштерін жасау;

2) әлеуметтік кәсіпорындарды материалдық және материалдық емес ынталандырудың қосымша құралдарын енгізу (оқу, жол ақысы, қосымша демалыс күндері, зейнетақы, медициналық қызмет, сақтандыру т.б.);

3) оқу бағдарламаларын енгізу: жеке кәсіпкерліктің мамандары үшін әлеуметтік кәсіпкерлікті оқыту және керісінше, әлеуметтік кәсіпкерлерді дәстүрлі басқару тәжірибесіне оқыту.

Қорытынды. Әлеуметтік кәсіпкерлік бюджет қаражатын тартпай, әлеуметтік маңызды мәселелерді шешуге мүмкіндік береді, сондықтан ол шетелде белсенді мемлекеттік қолдау объектісі болып табылады. Әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау шаралары, біріншіден, шағын және орта бизнесті қолдаудың жалпы қағидаттарын қолдануды көздейді, екіншіден, олар инновациялық бастамаларды қолдау принциптерін қолданады, үшіншіден, олар әлеуметтік кәсіпкерліктің ерекшеліктерімен анықталады.

Қорытындылай келе, әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту Қазақстан үшін қазіргі кезде өте маңызды. Бұл сізге бюджеттік қаражатты үнемдеу кезінде мемлекеттің «сәтсіздіктері» болып табылатын бірқатар мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.

Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытудың басым бағыттары мыналар болуы керек: әлеуметтік кәсіпкерлікке қатысты жүйелі саясатты әзірлеу; оны мемлекеттік саясаттың жеке басымдығы ретінде бөлу; кәсіпкерлікті дамыту; әлеуметтік қолдаудың мемлекеттік қолдаумен пайдалануға арналған бірыңғай анықтамасын әзірлеу; Қазақстандағы әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдаудың негізгі бағыттары мен тетіктерін айқындау.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Широкова Г.В. Управление предпринимательской фирмой: Учеб. пособие. – СПб.: Высшая школа менеджмента, 2011. – 382 с.
2. Dees J.G. Framing a theory of social entrepreneurship: building on two schools of practice and thought / J. G. Dees, B. B. Anderson. – A.: ARNOVA Occasional Paper Series, 2006. – P. 1-28.
3. Santos F.M. A positive theory of social entrepreneurship // Journal of Business Ethics. – 2009. – №3. – P. 335-351.
4. Mort G. Social entrepreneurship: towards conceptualization / G. Mort, J. Weerawardena, K. Carnegie // International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing. – 2003. – №8. – P. 76-88.
5. Peredo A. M. Social entrepreneurship: a critical review of the concept / A. M. Peredo and M. MacLean // Journal of World Business. – 2006. – №41. – P. 56-65.
6. Московская А. Социальное предпринимательство в России и в мире: практика и исследования: Учеб. пособие. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики. – 2011. – №41. – 284 с.

7. Изотова Г. Социальное предпринимательство как новый общественный институт / Г. Изотова, Н. Зверева // Экономические стратегии. – 2011. – №9. – С. 2-7.
8. Мухин А. В. Эволюция понятия социального предпринимательства. Основные функции социального предпринимательства // Новые технологии. – 2011. – №2. – С. 103-106.
9. Захарченко О.А. От благотворительности к социальному предпринимательству // Вестник Иркутского государственного университета. – 2012. – №3. – С. 296-299.
10. Егорова К.П. Социальное предпринимательство в России: современное состояние / К.П. Егорова, Э.Ю. Есипова // Вестник Международного института менеджмента ЛИНК. – 2012. – № 28. – С. 130-134.
11. Mair J. Social entrepreneurship: What are we talking about? A framework for future research / J. Mair, I. Marti // IESE Business School. – 2004. – № D/546. – P. 106-109.
12. Lepoutre J. Designing a global standardized methodology for measuring social entrepreneurship activity: the Global Entrepreneurship Monitor social entrepreneurship study / J. Lepoutre, R. Justo, S. Terjesen, N. Bosma // Small Business Economics. – 2013. – №3. – P. 693-714.
13. Шеяненко Д.О. Инновационные формы оказания социальных услуг: социальное предпринимательство / Д.О. Шеяненко, Т.Н. Мартынова // Управление инновациями: теория, методология, практика. – 2014. – №11. – С. 111-119.
14. Nicholls A. The legitimacy of social entrepreneurship: reflexive isomorphism in a preparadigmatic field // Entrepreneurship Theory and Practice. – 2010. – № 4. – P. 611-633.

REFERENCES

1. Shirokova G.V. Upravlenie predprinimatelskoi firmoi: Ucheb. posobie. – SPb.: Vysshaya shkola menedzhmenta, 2011. – 382 s. [in Russian].
2. Dees J.G. Framing a theory of social entrepreneurship: building on two schools of practice and thought / J.G. Dees, B.B. Anderson. – A.: ARNOVA Occasional Paper Series, 2006. – P. 1-28.
3. Santos F.M. A positive theory of social entrepreneurship // Journal of Business Ethics. – 2009. – №3. – P. 335-351.
4. Mort G. Social entrepreneurship: towards conceptualization / G. Mort, J. Weerawardena, K. Carnegie // International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing. – 2003. – №8. – P. 76-88.
5. Peredo A. M. Social entrepreneurship: a critical review of the concept / A.M. Peredo and M. MacLean // Journal of World Business. – 2006. – №41. – P. 56-65.
6. Moskovskaya A. Sotsialnoe predprinimatelstvo v Rossii i v mire: praktika i issledovaniya: Ucheb. posobie. – M.: Izd. dom Vysshei shkoly ekonomiki. – 2011. – №41. – 284 s. [in Russian].
7. Izotova G. Sotsialnoe predprinimatelstvo kak novyi obshchestvennyi institut / G. Izotova, N. Zvereva // Ekonomicheskie strategii. – 2011. – №9. – S. 2-7 [in Russian].
8. Mukhin A.V. Evolyutsiya ponyatiya sotsialnogo predprinimatelstva. Osnovnye funktsii sotsialnogo predprinimatelstva // Novye tekhnologii. – 2011. – №2. – S. 103-106 [in Russian].
9. Zakharchenko O.A. Ot blagotvoritelnosti k sotsialnomu predprinimatelstvu // Vestnik Irkutskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2012. – №3. – S. 296-299 [in Russian].
10. Egorova K. Sotsialnoe predprinimatelstvo v Rossii: sovremennoe sostoyanie / K. Egorova, E. Esipova // Vestnik Mezhdunarodnogo instituta menedzhmenta LINK. – 2012. – №28. – S. 130-134 [in Russian].

11. Mair J. Social entrepreneurship: What are we talking about? A framework for future research / J. Mair, I. Marti // IESE Business School. – 2004. – № D/546. – P. 106-109.
12. Lepoutre J. Designing a global standardized methodology for measuring social entrepreneurship activity: the Global Entrepreneurship Monitor social entrepreneurship study / J. Lepoutre, R. Justo, S. Terjesen, N. Bosma // Small Business Economics. – 2013. – №3. – P. 693-714.
13. Sheyanenko D.O. Innovatsionnye formy okazaniya sotsialnykh uslug: sotsialnoe predprinimatelstvo / D.O. Sheyanenko, T.N. Martynova // Upravlenie innovatsiyami: teoriya, metodologiya, praktika. – 2014. – №11. – S. 111-119 [in Russian].
14. Nicholls A. The legitimacy of social entrepreneurship: reflexive isomorphism in a preparadigmatic field // Entrepreneurship Theory and Practice. – 2010. – №4. – P. 611-633.

А.Е. Әдебиетова, Г.Т. Лесбаева, Г.Н. Накипова

**ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА
И ВОЗМОЖНОСТЬ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ**

Аннотация

В статье анализируется опыт развития социального предпринимательства за рубежом и возможности его применения в нашей стране. Во время кризиса потребность в мобилизации всех имеющихся ресурсов растет, а предпринимательство становится одним из основных источников социально-экономической стабильности. Таким образом, в статье отмечается рост теоретических и прикладных аспектов формирования и реализации концепции социального предпринимательства в мировой экономике. Кроме того, были представлены основные черты социального предпринимательства. Таким образом, на основе обобщения зарубежного опыта определены ведущие формы организации и реализации социального предпринимательства. В частности, некоммерческие негосударственные организации, бизнес с социальной миссией, социальные кооперативы, а также приоритеты и основные направления современного развития. Изучаются основы и особенности государственной поддержки социального предпринимательства в странах мира. На основании полученной информации авторы статьи сделали выводы о развитии социального предпринимательства в Казахстане, включая концепцию эффективных мер поддержки. Согласно собранным данным, авторы статьи представили свои предложения по развитию социального предпринимательства в Казахстане с учетом и применением лучших мировых практик. При написании статьи велась работа с различными базами данных научных журналов и статей в области исследований бизнеса и менеджмента.

A. Adebietova, G. Lesbaeva, G. Nakipova

**FOREIGN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP
AND THE POSSIBILITY OF ITS APPLICATION IN KAZAKHSTAN**

Annotation

The article analyzes the experience of developing social entrepreneurship abroad and the possibilities of its application in our country. During a crisis, the need to mobilize all available resources grows, and entrepreneurship becomes one of the main sources of socio-economic stability. Thus, the article notes the growth of theoretical and applied aspects of the formation and implementation of the concept of social entrepreneurship in the world economy. In addition, the main features of social entrepreneurship were presented. Thus, based on the generalization of foreign experience, the leading

forms of organization and implementation of social entrepreneurship are identified. In particular, non-profit non-governmental organizations, businesses with a social mission, social cooperatives, as well as the priorities and main directions of modern development. The basics and features of state support for social entrepreneurship in the countries of the world are studied. Based on the information received, the authors of the article made conclusions about the development of social entrepreneurship in Kazakhstan, including the concept of effective support measures. According to the collected data, the authors of the article presented their proposals for the development of social entrepreneurship in Kazakhstan, taking into account and applying the best world practices. When writing the article, I worked with various databases of scientific journals and articles in the field of research in the field of business and management.

